

Processos de participació ciutadana. Gestió de col·lectius

Judith Hernández Juárez

25 hores

Judith Hernández Juárez

Llicenciada en Sociologia per la UB. Màster en Polítiques d'igualtat de gènere per la UAB. Postgrau en Resolució de conflictes públics i mediació comunitària per la UdG. Especialització en participació ciutadana mitjançant cursos, seminaris, recerca i experiència laboral.

Índex

Presentació.....	4
Objectius.....	6
Competències.....	8
Continguts.....	9
Metodologia.....	10
Planificació de l'aprenentatge.....	12
Activitats.....	13
Avaluació.....	14
Eines disponibles a l'aula.....	16
Bibliografia.....	19

Presentació

El curs *Processos de participació: gestió de col·lectius* pretén aportar coneixements entorn de la participació ciutadana impulsada des de l'administració i diferents institucions amb l'objectiu d'implicar la ciutadania en la presa de decisions públiques.

Ja des de fa un temps, tant des de la filosofia política com des de les administracions, es constata la necessitat d'un canvi en la manera de fer política. L'alta abstenció electoral mostra la desafecció política que hi ha entre la població; alhora les societats cada cop són més complexes i es veuen sotmeses a canvis més ràpids que en dificulten la governança.

Així doncs, els processos participatius donen resposta a aquestes necessitats impulsant la implicació de la ciutadania en la presa de decisions públiques, de manera que la gestió pública sigui tan encertada com sigui possible en tant que respongui a la voluntat de la ciutadania i reforci la democràcia.

Alhora, les desigualtats socials entre els diferents col·lectius de la població fa que hi hagi diferències en la participació, i per tant, cal tenir molt en compte aquestes diferències per tal d'aconseguir superar-les i promoure la implicació de la ciutadania en conjunt.

En aquest sentit, el mòdul pretén aportar elements de reflexió sobre les oportunitats que genera la promoció dels processos participatius, tant des de les administracions com des d'altres institucions i organismes, implicant els diferents col·lectius, com també posant a l'abast diferents metodologies i tècniques que permetin fer-ho possible.

El curs s'adreça a professionals i a persones interessades a promoure la participació ciutadana tant en les administracions com en organitzacions o entitats, ja que el foment de la implicació de les persones en les decisions públiques no és cosa únicament del poder polític, sinó també de qualsevol organització que cerqui una millora de la participació interna i formes més democràtiques de gestió de l'organització.

Aquest curs pretén que adquireu de manera progressiva un conjunt de competències que us permetin reflexionar sobre la participació ciutadana i les formes per a aconseguir una implicació més gran de tots els col·lectius.

Us animem, doncs, a iniciar aquest procés formatiu amb el qual adquirireu capacitats i coneixements nous que us permetran impulsar formes de gestió noves més participatives en els vostres àmbits laborals i associatius.

Objectius

El curs *Processos de participació: gestió de col·lectius* té com a objectiu potenciar i millorar les competències professionals i personals de les persones que desenvolupen o volen desenvolupar la seva tasca en l'administració, organitzacions o entitats i que poden treballar per a fomentar la participació de tots els col·lectius en la gestió de les decisions.

Aquest curs proposa, doncs, fer una aproximació a la democràcia participativa, tenint en compte les fortaleses i debilitats de la participació de la ciutadania en la presa de decisions, i coneixent eines i tècniques, com també altres aspectes que cal tenir en compte amb l'objectiu d'evitar biaixos en els processos de participació incloent tots els col·lectius.

També vol promoure la reflexió sobre la necessitat d'incorporar canvis en les formes de prendre les decisions amb l'objectiu d'aconseguir una societat amb unes administracions i organitzacions més democràtiques.

Els objectius d'aprenentatge són els següents:

- Introduir elements per a la reflexió entorn del concepte de *participació*, coneixent la realitat de la qual sorgeix i els actors que intervenen en els processos participatius.
- Identificar els col·lectius que solen quedar exclosos de les decisions públiques per tal de tenir en compte certs elements que permetin gestionar-los amb l'objectiu que hi tinguin accés.
- Donar a conèixer mecanismes i instruments –metodologies, tècniques i dinàmiques– per a dur a terme processos participatius.
- Definir el rol i les funcions de la persona dinamitzadora.
- Donar a conèixer les fases d'un procés participatiu, els àmbits en els quals es poden dur a terme i experiències desenvolupades a Catalunya.
- La formació es planteja sobre la base del concepte de *competència*. Entenem per *competència* el conjunt integrat i complex de coneixements, capacitats, habilitats, destreses i comportaments laborals, considerats en un sentit molt ampli, que es posen en joc en l'execució d'una activitat laboral determinada.

Les competències que detallem a continuació són les que fonamenten el conjunt de continguts que es presenten en el curs. Estan vinculades al perfil competencial dels professionals que fan tasques dins l'àmbit públic.

Competències

Les competències que pretén desenvolupar aquest curs són les següents:

- Coneixement sobre què és la participació i per què es duu a terme.
- Coneixement de diferents mecanismes i instruments per a l'elaboració de processos participatius.
- Coneixement de les fases d'un procés participatiu, com també de diferents àmbits d'intervenció i experiències pràctiques.

Per a això cal tenir, prèviament, les competències següents:

- Coneixements bàsics de ciutadania i sistema polític.
- Coneixements bàsics de l'entorn i la realitat política.
- Interès pels aprenentatges nous.
- Interès per la innovació en els processos de decisió política.

Continguts del curs

Processos de participació ciutadana: gestió de col·lectius

1. Introducció a la participació ciutadana

- 1.1. El perquè de la participació ciutadana
- 1.2. Actors que hi intervenen
- 1.3. Nivells de participació
- 1.4. Gestió de col·lectius

2. Mecanismes i instruments

- 2.1. Metodologies
- 2.2. Tècniques
- 2.3. Eines
- 2.4. Rol i funcions de la persona dinamitzadora

3. Processos de participació i experiències pràctiques

- 3.1. Fases del procés
- 3.2. Àmbits d'intervenció
- 3.3. Experiències pràctiques

Metodologia

El curs es desenvoluparà d'acord amb la metodologia de la Universitat Oberta de Catalunya. En el curs destaquen els elements metodològics següents:

1) Organització del curs. Cada curs té delimitats les competències prèvies, les competències que cal assolir i els objectius d'aprenentatge. Els continguts s'han elaborat a partir d'aquesta informació, per la qual cosa els materials didàctics i les activitats d'aprenentatge plantejades són les eines fonamentals per a assolir els objectius i les competències del curs. En l'apartat "Planificació de l'aprenentatge" d'aquesta guia es pot consultar el "mapa de navegació" del curs. S'hi interrelacionen objectius, continguts, activitats i temporalització, i és una eina que permetrà al participant organitzar el seu temps amb l'objectiu final de superar el curs. La temporalització per a l'estudi es fa tenint en compte el temps que és aconsellable dedicar a cadascuna de les activitats. Si bé cada persona és qui acabarà marcant el ritme d'estudi, el que aquí es proposa està pensat perquè es pugui seguir adequadament l'avaluació continuada que s'ha establert.

2) Acció de consultoria. L'aprenentatge es basa en la resolució d'activitats o casos pràctics que proposa el consultor/a (o professors virtuals). El professor consultor s'adreça als participants per orientar-los i ajudar-los en les dificultats que els sorgeixen en el procés d'aprenentatge, i aporta retroalimentació (*feedback*) d'una manera constant. Així mateix, comprova que cada participant assoleix els objectius pedagògics i desenvolupa les competències professionals previstes i definides en la guia d'aprenentatge. Fa l'avaluació formativa i personalitzada del participant segons la previsió del curs.

3) Avaluació continuada de l'aprenentatge. Les competències del curs s'assoleixen a partir del plantejament per part del consultor d'exercicis o activitats d'aprenentatge adaptats a les característiques del curs. Les activitats es basaran en l'aplicació dels coneixements a situacions concretes d'un lloc de treball, i seran avaluades de manera que representen una avaluació formativa per al participant. En aquest curs es parteix de la base que, tant com a treballadors o participants de l'àmbit públic, tenim l'oportunitat de construir una societat més democràtica, més participativa que impliqui tot el conjunt de la societat.

Però, per a impulsar els canvis, cal conèixer els instruments i eines que ens permeten fomentar i incidir en la presa de decisions; per això, les activitats que es presenten en el mòdul tenen un objectiu doble.

D'una banda, volem desenvolupar la capacitat crítica i oferir coneixements entorn de la democràcia en el sentit més ampli. I, de l'altra, volem crear la capacitat de construir un procés participatiu amb dinàmiques participatives que mostrin la superació de les barreres per part dels diferents col·lectius.

Per a això proposem tres activitats:

- Assaig sobre la democràcia participativa.
- Organització d'un procés participatiu basat en paràmetres delimitats.

Les activitats consistiran en dos proves d'avaluació continuada, que es basaran tant en la interacció entre el grup com en el treball individual.

4) Material didàctic. Els participants disposen de material didàctic específic, i de materials de consulta i orientacions tècniques proposades pel consultor/a. Es recomana la lectura dels materials didàctics com a base de l'aprenentatge i de l'assoliment de competències específiques. Amb tot, el consultor/a és qui orientarà sobre la lectura dels materials didàctics i el procediment més adequat per a resoldre els problemes o casos que es proposin.

Planificació de l'aprenentatge

Objectius	Continguts	Materials	Activitats	Temps
<ul style="list-style-type: none"> Introduir elements per a la reflexió entorn del concepte de participació, coneixent la realitat de la qual sorgeix i els actors que intervenen en els processos participatius. Identificar els col·lectius que solen quedar exclosos de les decisions públiques per tal de tenir en compte certs elements que permetin gestionar-los amb l'objectiu que hi tinguin accés. 	Introducció a la participació ciutadana	Unitat 1. Introducció a la participació ciutadana. <ul style="list-style-type: none"> El perquè de la participació ciutadana Actors que hi intervenen Nivells de participació Gestió de col·lectius 	Lectura de la unitat 1. Assaig sobre la democràcia participativa.	7 hores aprox.
<ul style="list-style-type: none"> Donar a conèixer mecanismes i instruments –metodologies, tècniques i dinàmiques– per a dur a terme processos participatius. Definir el rol i les funcions de la persona dinamitzadora. 	Mecanismes i instruments	Unitat 2. Mecanismes i instruments <ul style="list-style-type: none"> Metodologies Tècniques Eines Rol i funcions de la persona dinamitzadora 	Lectura de la unitat 2. Organització d'un procés participatiu basat en paràmetres delimitats.	8 hores aprox.
<ul style="list-style-type: none"> Donar a conèixer les fases d'un procés participatiu, els àmbits en els quals es poden dur a terme i experiències desenvolupades a Catalunya. 	Processos de participació i experiències pràctiques	Unitat 3. Processos de participació i experiències pràctiques <ul style="list-style-type: none"> Fases del procés Àmbits d'intervenció Experiències pràctiques 	Lectura de la unitat 3. Organització d'un procés participatiu basat en paràmetres delimitats.	10 hores aprox.

Activitats

La consultora proposa dos activitats, la resolució de les quals permet seguir l'avaluació continuada del curs. Aquestes activitats s'han de lliurar puntualment dins els períodes que estableixi la consultora. La puntualitat en el lliurament de les activitats és determinant per a avançar amb solvència durant el curs. A banda d'aquestes activitats també se'n poden fer d'altres sense caràcter avaluador, a diferència de les ja esmentades, que serviran per a complementar les anteriors i per a facilitar l'estudi dels mòduls.

Avaluació

La metodologia de treball que se segueix és l'**avaluació continuada**, ja que ofereix molts avantatges en un entorn d'aprenentatge no presencial, com ara els següents:

- Permet establir un ritme de seguiment i treball constant, necessari per a l'aprenentatge de qualsevol contingut. El fet d'anar avançant progressivament en l'estudi, treball i assimilació de cada contingut contribueix a arribar, d'una manera més fluida, a l'assoliment final d'uns bons coneixements.
- Permet a cada persona ponderar el grau d'assimilació del contingut que va treballant mitjançant l'activitat, alhora que pot posar de relleu dubtes que l'estudi individual hauria pogut fer passar inadvertits.
- Permet al consultor/a valorar si la persona té assolits o no els conceptes que s'han treballat en cada una de les activitats proposades. Les activitats d'avaluació continuada tenen com a objectiu que l'alumne faci uns exercicis pràctics que il·lustrin si és capaç de portar a la pràctica els conceptes que ha anat estudiant. És clar que fer-ne el seguiment requereix un esforç, però és del tot recomanable, i esdevé un factor clau per a assolir amb èxit els objectius docents.

L'avaluació continuada es basa en el desenvolupament de les activitats, casos pràctics, exercicis o debats que es duen a terme al llarg del curs i que els consultors avaluen. Cal seguir les indicacions i els consells addicionals sobre el format i l'estructura en què s'han de resoldre les activitats plantejades. També és possible que alguna de les activitats consisteixi en un debat, en què els consultors han de valorar les aportacions i l'esforç per participar-hi.

Lliurament de les activitats

L'alumne ha de fer arribar les activitats resoltes a la bústia de lliurament d'activitats de l'aula, –a la qual només té accés de lectura el professorat . Aquest espai és exclusiu de lliurament, *no* és l'espai indicat per a resoldre dubtes amb el consultor/a. Per resoldre dubtes podeu enviar-li un missatge al correu personal. Les activitats d'avaluació continuada són personals i la resolució d'aquestes és individual, llevat que es tracti d'una activitat de grup. Això no representa cap obstacle perquè hi hagi una fase prèvia de discussió en grup del contingut de l'activitat, però exigeix el lliurament d'una activitat individual i diferenciada. El lliurament d'una activitat copiada o duplicada d'una altra persona del mateix grup o d'un altre grup comportarà la consideració de l'activitat com a *no presentada* per a totes les persones implicades.

Qualificació

Cadascuna de les activitats del curs s'avaluarà a partir dels paràmetres següents:

Apte: s'han assolit correctament els coneixements.

No apte: no s'han assolit els coneixements.

Mitjançant el registre de l'avaluació continuada, accedireu a la nota del curs. Les qualificacions seran introduïdes en el termini aproximat d'una setmana des del tancament del termini de lliurament de l'activitat corresponent. El consultor/a ha d'informar-ne la publicació en el tauler i pot proposar un guió de solucions o els errors més freqüents que s'hagin detectat en la tasca de correcció de les activitats lliurades.

En cas que el participant hagi superat el curs, rebrà la certificació d'apte. En cas de no haver superat el curs, la qualificació final serà no apte.

Eines disponibles a l'aula

Les funcionalitats de les eines disponibles a l'aula són les següents:

Espai comunicació:

La interacció dels/de les consultors/es amb els/les estudiants es donarà, de manera orientativa, seguint aquestes pautes:

Tauler del/ de la professor/a:

És l'espai bàsic de comunicació del/de la consultor/a amb els/les estudiants, de visita imprescindible per al seguiment del curs. S'hi podran trobar, principalment, les següents informacions:

- Missatge de presentació dels i les consultors/es i de benvinguda.
- Guia d'aprenentatge.
- Planificació temporal del curs.
- Especificació de les activitats a realitzar per tal de seguir l'avaluació continuada (incloent dates de tramesa, etc.).
- Notes varies referents al seguiment del curs.
- Posada en comú de respostes a dubtes particulars que es considerin d'interès general per al grup.

Debat:

En aquest espai s'hi podran realitzar debats, sempre iniciats pel/per la consultor/a. Aquests poden formar part de l'avaluació continuada o bé, eventualment, es poden proposar sense que s'incloguin en l'avaluació. S'espera la participació activa de les persones participants en el curs.

Fòrum:

Aquest és un espai de comunicació informal obert a les iniciatives tant de consultors/es com dels propis i pròpies estudiants. Per exemple:

- Missatge de presentació dels i les estudiants.
- Problemes sobre temes de configuració i funcionament de l'entorn de l'aula, que poden ser resolts entre els propis i pròpies estudiants i, en ocasions, pel consultor o la consultora.
- S'hi poden plantejar dubtes, comentaris i qüestions referides als continguts de l'assignatura que els/les estudiants vulguin compartir amb la resta de participants.
- Explicitació d'inquietuds respecte a la nova experiència que suposa estudiar a una universitat virtual.
- Comentaris sobre temes de caràcter professional, sobre el funcionament dels mòduls i les proves d'avaluació continuada, entre altres.
- Permet proposar temes d'actualitat relacionats amb els mòduls i que es vulguin plantejar com a debat (adreces d'Internet, notícies de premsa, articles, etc.).
- Comentaris sobre la marxa del curs.
- Comentaris, observació d'errades i suggeriments sobre els materials dels mòduls.
- I qualsevol altra cosa a iniciativa dels i de les alumnes.

Espai de planificació:

En aquest espai es pot trobar el calendari del curs.

Espai de recursos:

En aquest espai s'inclou el material didàctic, la guia d'aprenentatge i altres recursos de consulta. Tanmateix s'inclouen diferents fonts d'informació que es poden utilitzar durant el curs com a material complementari, a requeriment dels consultors/es.

Espai d'avaluació:

En aquest espai trobareu la bústia de Practiques, on enviareu les vostres activitats i des d'on, també, podreu accedir al vostre registre de qualificacions així com el vostre Expedient acadèmic.

Tauler e-formació UOC-SOC:

En aquest tauler podreu trobar diferents informacions de caràcter general pel bon desenvolupament del curs.

Bibliografia

- Amorós, M.; Camps, F.; Pastor, X.** (2000). *Mediació comunitària i gestió alternativa de conflictes a Catalunya. Una guia per a la governabilitat*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Ander-Egg, E.** (2001). *Técnicas de investigación social*. Buenos Aires: Humanitas.
- Ander-Egg, E.** (1986). *Técnicas de reuniones de trabajo*. Buenos Aires: Humanitas.
- Ander-Egg, E.** (1981). *Metodología en práctica de animación sociocultural*. Madrid: Marsiega.
- Borda, F.** (1998). *Participación popular. Retos del futuro*. Bogotá: ICFS. IEPRI. COLCIENCIAS.
- Durston, J.; Miranda, F.** (2002). *Experiencias y metodología de la acción participativa*. Santiago de Chile: Naciones Unidas.
- Flecha, R.** (2004). *La pedagogía de la Autonomía de Freire y la educación democrática de personas adultas*. Barcelona: CREA.
- Font, J.; Blanco, I.** (2003). *Polis, la ciutat participativa. Participar en els municipis: qui, com i per què*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Giner, S.; Lamo de Espinosa, E.; Torres, C.** (1998). *Diccionario de sociología*. Madrid: Alianza Editorial.
- Jorba, L.; Martí, J.; Parés, M.** (2007). *La qualitat en la participació: orientacions per a l'avaluació participada*. Barcelona. Fundació Jaume Bofill.
- Landeta, J.** (1999). *El método Delphi: una tècnica de previsión para la incertidumbre*. Barcelona: Ed. Ariel.
- Majós, M.** (2008). *La participació ciutadana en l'urbanisme municipal*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Marchioni, M.** (ANY) *Planteamientos teóricos y metodológicos de la intervención comunitaria*. LLOC: Instituto MM. Comunidad Participación y Desarrollo.
- Martí, J.; Rebollo, O.** (2007). *Bases, mètodes i tècniques*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Martí, J.** (2006). *Tècniques participatives per al debat grupal*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Pardo, S.** (2009). *Processos. Els plans comunitaris*. Barcelona. Fundació Jaume Bofill.

Parés, M.; Gener, B.; Cruz, H.; Martí, M. (2008). *La participació ciutadana en la gestió de l'aigua*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, EAPC.

Pujol, P. (2007). *La participació de les dones en els municipis*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació.

Sáez, M. (2007). *La participació política*. Barcelona: UOC.

Sánchez, J. (2005). *La democràcia electrònica*. Barcelona: UOC.

Sánchez, J. (2000). *Participació ciutadana i govern local: els Consells Ciutadans*. Barcelona: Editorial Mediterrània.

Solsona, G. (2007). *Introducció de la perspectiva de gènere en els processos de participació ciutadana*. Cerdanyola del Vallès: Diputació de Barcelona.

Subirats, J.; Collet, J.; Sánchez, E. (2005). *Els projectes educatius de ciutat (PEC): Anàlisi de l'experiència acumulada. Nova proposta metodològica*. Barcelona: IGOP. Diputació de Barcelona.

Articles

Bobbio, N. (1998, 11 de juliol). "Entrevista a Norberto Bobbio". *Quadern Babelia. El País* (pàg. 8-10).

Martí, P. (2004, setembre-octubre). "Els plans comunitaris". *La Veu del Carrer*.

Nel-lo, O. (2007, juliol). "Aquí, no! La conflictivitat territorial de base social". *Inforgeo* (pàg. 29-36).

Subirats, J. (2004, setembre-octubre). "Una eina de transformació social". *La Veu del Carrer*.

Subirats, J. (1998, hivern). "Nous mecanismes participatius i democràcia: promeses i amenaces". *Àmbits* (núm. 6, pàg. 20-24).